

לקוטי שיחות

פרשת שופטים

כרך כד, ד

מתורגם ללשון הקודש

24 (בזה); וכאן הדבר מוכח יותר מהעובדה, שבתחילת פירושו
25 זה הוא משנה מלשון הגמרא⁸ – ואם כן מדוע הינו מעתיק
26 את המילים "אמר הקדוש-ברוך-הוא"⁹?

27 (ב) בכל אופן: מדוע רש"י מצרף את הענין של "אמר
28 הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה כו" כהמשך לפירוש על
29 "וערפו" – "קוצץ ערפה בקופיץ"?

30 – הרי "תבא עגלה כו" אינו טעם על הפרט של
31 "וערפו", כי אם על הציווי בכללותו – מדוע לוקחים,
32 כלשון רש"י, "עגלה בת שנתה כו" והורגים אותה (בנחל
33 איתן -) מקום שאינו... (וכמפורש ומודגש בגמרא: "מפני
34 מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל") –

35 היה אם כן לרש"י לחלק את שני הענינים, ולהציב כל
36 אחד ב"דיבור המתחיל" נפרד: להעתיק את המילה
37 "וערפו" ולפרשה – "קוצץ ערפה בקופיץ"; ואחר כך
38 לפתוח דיבור-המתחיל נוסף במילים "וערפו שם את
39 העגלה בנחל" ולפרש את הטעם: "אמר הקדוש-ברוך-הוא
40 תבא עגלה כו"¹⁰ או, להביא את הטעם בתחילת פירושו
41 על הפסוק, בדיבור-המתחיל "אל נחל איתן", בו מפרש
42 "קשה שלא נעבד"¹¹.

ב.

סקירת כללי הקרבנות המופיעים בתורה עד כה

43 ויש לומר הביאור בזה:
44 רש"י בפירושו על התורה, אינו מפרש בדרך כלל את
45 טעמי המצוות; אך כאשר מגיעים למצוה שאינה בהתאם

א.

מדוע רש"י מביא טעם על מצוות עגלה ערופה

1 בסיום פרשתנו, בפרשת עגלה ערופה, נאמר בפסוק¹
2 "והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר
3 לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם העגלה בנחל". מפרש
4 רש"י על המילה "וערפו": קוצץ ערפה בקופיץ. אמר
5 הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות
6 ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של
7 זה שלא הניחוהו לעשות פירות.

8 המקור לפירוש רש"י זה הוא בגמרא². ברם ידוע כי
9 מטרתו של רש"י בפירושו על התורה היא, כדברי רש"י
10 עצמו: אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא³, והוא מביא
11 מדרשי חז"ל רק כאשר הדבר מוכרח לפשוטו של מקרא⁴.

12 ואין מובן איפוא בנידון דידן: לשם מה צריך רש"י
13 להוסיף את הענין של "אמר הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה
14 כו", שהינו כעין נתינת טעם על ציווי זה? – כאשר מצד
15 פשוטו של מקרא אין הכרח לחפש טעמים על (פרטי)
16 המצוות⁵?

17 גם צריך להבין: (א) מדוע מובא כאן הפתיח "אמר
18 הקב"ה", שאינו רגיל בהסברים וביאורים⁶ דומים בפירושו
19 של רש"י; ומובן בפשטות כי רש"י אינו זקוק לומר זאת,
20 שהרי את כל ענייני התורה "אמר הקדוש-ברוך-הוא".

21 ואף שזו הלשון בגמרא⁷ – אך אין דרכו של רש"י
22 בפירושו על התורה להעתיק לשונות מהגמרא או המדרש
23 וכדומה (ובפרט כאשר אינו מציין "דרשו רבותינו" וכיוצא

העתיקתי מיסודו (כו). תצא כא, יח.

(7) שם מו, סע"א.

(8) התחלת לשון הגמרא שם היא "מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל". וגם המשך לשון הגמרא שונה מלשון רש"י.

(9) וע"ד בפסוק כא, ח "ונכפר להם הדם" שפרש"י "הכתוב מבשרם", ובמשנה שם מו, רע"א "רוח הקודש מבשרתן" (ועד"ז בספרי סוף פרשתנו "רוה"ק אומר).

(10) או לאחרי סיום פירושו בפרטי עניני עגלה ערופה.

(11) או בהתחלת הענין (בפסוק הקודם) ולקחו גו' עגלת בקר, ונ"ד שפרש"י בפ' תצא (כא, יא) אבל אם .. סופו כו' – בהתחלת הפרשה.

(1) כא, ד.

(2) סוטה מה, סע"ב במשנה: עורפין אותה בקופיץ מאחורי. ושם מו, סע"א: אמר הקב"ה כו' (בשינויים).

(3) בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 1 ובהנסמן שם.

(4) ראה לקו"ש שם הערה 2.

(5) להעיר גם בעניננו, שרש"י אינו מפרש הטעם ע"ד ולקחו גו' עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול.

(6) לדוגמא פרש"י בפרשתנו: כ, ג (ראה סוטה מב, א). אחרי יז, יא. אמור כג, כד. חקת יט, כב (אלא ששם י"ל דאינו משנה כיון שמקדים

28 של בני ישראל (ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ
29 גזירה²⁵). אך על פי פשוטו של מקרא, השילוח אינו נחשב
30 מעשה של הקרבן²⁶, אלא היפוכו.
31 לאידך, לגבי פרה אדומה, אף שגם היא נעשית "מחוץ
32 למחנה – חוץ לשלוש מחנות"²⁷, הרי עניינה הוא – הכשר
33 והקדמה לעשיית מי חטאת הבאים לטהר מטומאת מת,
34 ולאפשר הקרבת קרבן במקדש. והסיבה לקריאתם
35 "חטאת", מפורשת הרי ברש"י²⁸: "לשון חיטוי כפשוטו,
36 ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים
37 להיאסר בהנאה".

38 ורק על פי "מדרש אגדה", שרש"י מעתיק²⁹ "מיסודו
39 של ר' משה הדרשן", ישנם כמה פרטים וענינים של כפרה
40 בפרה אדומה. כי עם היות שהיא נעשית בחוץ, יש בה
41 ענינים שהם מעין קרבן: היא צריכה להיעשות על-ידי כהן,
42 ויתירה מזו "מצוותה בסגן", "ושחט אותה לפניו", "והזהר
43 אל נוכח פני אהל מועד"³⁰.

ג.

החידוש בעגלה ערופה: כפרה ללא גדרי "קרבן"

44 אמנם בפרשתנו, בנוגע לעגלה ערופה – רואים ענין
45 חדש לגמרי:
46 מצד אחד נאמר כי היא פועלת ענין של כפרה – "כפר
47 לעמך ישראל... ונכפר להם הדם"³¹, לא עניין של טהרה
48 מטומאה; אבל לאידך, אין בה שום דמיון ושייכות
49 לקרבנות: לא במקום – שהרי לא מביאים אותה לבית
50 המקדש (או על מזבח...) ואפילו לא לנוכח המקדש, לא
51 בנוגע לעושי העבודה – היא לא נעשית על-ידי כהנים
52 (והציווי³² "ונגשו הכהנים בני לוי" מתייחס בפשטות לזמן

1 לכללי וציווי התורה בכלל, שם מוכרח רש"י להתעכב
2 ולפרש את טעם השינוי.
3 ובנידון דידן: בנוגע להבאת ושחיטת בעלי חיים
4 לצורך האדם, מוצאים (עד לפרשתנו) כמה סוגי קרבנות:
5 א) קרבנות בשביל כפרה¹², כמפורש בפרשת ויקרא ופרשת
6 צו; ב) לצורך הודאה על ברכות, או כדי להביא ברכות¹³,
7 ג) על מנת לטהר, כמו אצל מצורע – "זאת תהיה תורת
8 המצורע ביום טהרתו וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים
9 חיות"¹⁴.

10 וההבדל בין סוגי הקרבנות הללו:

11 קרבנות הבאים לכפר או הקשורים לברכות – מובאים
12 למשכן ובית המקדש "לפני ה'¹⁵", "המקום אשר יבחר ה'
13 אלקיכם בו לשכן שמו שם"¹⁶, וההקרבה לפני ה' היא
14 שפועלת "ונרצה לו לכפר עליו"¹⁷; או בקרבנות השייכים
15 לברכה: הקרבה "לפני ה'" – מקור הברכות.

16 לעומת זאת, שתי הצפרים לטהרת המצורע, עשייתן
17 "מחוץ¹⁸ למחנה, חוץ לשלוש מחנות (במקום המצורע)
18 שנשתלח שם בימי חלוטו" – כדי שייטהר ויוכל לבוא
19 למחנה, ואזי יביא את הקרבנות בבית המקדש לכפרתו¹⁹.

20 מצינו עוד שתי קרבנות שגם הקרבנות אינה בבית
21 המקדש – שעיר המשתלח ביום הכפורים ופרה אדומה.

22 שעיר המשתלח נקרא גם הוא "חטאת" (שני שעירי
23 עזים לחטאת²⁰) – ולמרות שאינו מוקרב על גבי המזבח,
24 הרי עיקר מעשה הכפרה שעל ידו²¹, שהוא "וסמך ..
25 והתודה עליו את כל עונות בני ישראל... ונתן..."²²,
26 מתבצע "לפני ה'"²³ בעזרה²⁴; ואילו הכוונה בהוצאתו
27 ושילוחו "אל ארץ גזירה" היא כדי לסלק את כל עוונותיהם

חייב הואיל וראוין לבוא לפני ה' לידי (וראה ראב"ד שם). וראה כס"מ
שם. ועוד. וראה גם פרש"י אחרי שם, כג ד"ה ופשט: וסדר .. ושלה את
השעיר .. ויצא כו' (והוא בבגדי לבן – רמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ד
ה"ב).

(25) אחרי טז, כב.

(26) להעיר דע"ד ההלכה ישנו לימוד מיוחד "איש להכשיר את הזר
(בשעיר המשתלח) מהו דתימא כפרה כתיבא ב"י קמ"ל" (יומא טו, ריש
ע"ב). וראה רשב"א שבועות יג, א ד"ה בירושלמי דלפי' הא' כתב
"ושלחו (של השעיר) קרי קרבן". אבל מסיים שם (בסוף פי' הב'): "ואל
לפי' הא' לא ניח' שאין שלוחו קרוי קרבן".

(27) חקת יט, ג ובפרש"י שם.

(28) שם, ט.

(29) אחרי סיום כל הענין (שם, כב).

(30) שם, ג"ד ואילך ובפרש"י.

(31) פרשתנו כא, ח.

(32) פרשתנו שם, ה.

(12) דגם קרבנות נדבה (ראה פרש"י ויקרא א, ב) הם "לכפר" (שם,
ד ובפרש"י).

(13) קרבן תודה (צו ז, יב (פרש"י שם) ואילך). קרבן שלמים (ויקרא
ג, א (פרש"י שם) ואילך). ועוד.

(14) ר"פ מצורע.

(15) ויקרא א, ג. ובכ"מ.

(16) ראה יב, יא. ועד"ז שם, ה. יח. ועוד.

(17) ויקרא שם, ד. ובכ"מ.

(18) מצורע יד, ג ובפרש"י.

(19) שם, יוד ואילך.

(20) אחרי טז, ה.

(21) שם, יוד.

(22) שם, כא. ובפרש"י שם, יוד.

(23) שם, ו. ושם יוד.

(24) פרש"י לפני' ויקרא א, ה. וראה ע"ד ההלכה רמב"ם פי"ח מהל'
מעשה הקרבנות הי"א דשעירי יו"כ ששחטן בחוץ לפני שהתודה עליהם

24 ומיוחדת של הקדוש-ברוך-הוא, המהוה חידוש לגבי שאר
25 התורה – אופן חדש של כפרה, שאינו קיים בשאר
26 הקרבנות³⁷ ושאר ענייני כפרה בתורה. כאן מגיעה הכפרה
27 על-ידי כך שהפעולה, והמקום, והקרבן – הינם בהתאם
28 לפרטים של ההריגה.
29 על פי זה מובן מדוע רש"י מפרש "אמר הקדוש-ברוך-
30 הוא תבא עגלה..." בהמשך ל"קוצץ ערפה בקופיץ", לא
31 רק משום שעצם השינוי של עריפה (ולא שחיטה) מורה
32 כי אין זו פעולת כפרה כמו בשאר הקרבנות, אלא גם –
33 משום שזוהו פרט עיקרי המכריח את הפירוש "אמר
34 הקדוש-ברוך-הוא...".

ד.

פעולת העריפה מעשה מקביל לפרטי העבירה

35 להבנת העניין יש להקדים: קודם לכן, בפרשת בא³⁸ –
36 לגבי פטר חמור מפרש רש"י על "וואם לא תפדה)
37 וערפתו"³⁹: עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד
38 ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו".
39 גם שם מגיע הטעם "הוא הפסיד..." כהמשך לפירוש
40 על "וערפתו" (בדומה לנאמר בפרשתנו⁴⁰), אך בכל זאת
41 רש"י אינו מוסיף שם "אמר הקדוש-ברוך-הוא" – מדוע
42 איפוא רש"י משנה כאן מפירושו בפרשת בא?
43 ועל פי מה שנתבאר לעיל הדבר מובן: עריפה לגבי
44 שחיטה – היא מיתה באופן אכזרי, כאשר "עורפו בקופיץ
45 מאחוריו" באה מיתת הבהמה על-ידי יסורים וצער⁴¹.

1 שלאחר העריפה "הכהנים³³ אומרים כפר לעמך
2 ישראל"³⁴, ולא במעשה העבודה – אין בה מעשה
3 שחיטה³⁵, זריקה וכו'.

4 [אילו היינו מפרשים כי הפעולות הנעשות בעגלה
5 ערופה באים רק לסימן אות – ובדומה לנאמר במפרשים³⁶
6 אחרים, כי "כשם שהעגלה תמה ונקיה שלא עשתה שום
7 דבר, והקרקע קרקע בתולה, כך אנו נקיים מן הרציחה",
8 ובדומה לכך "ירחצו את ידיהם, סימן כשם שידינו נקיות
9 כך אנו נקיים מחלל זה" – לא הייתה קושיא כה חזקה
10 מדוע הקדוש-ברוך-הוא מצוה לעשות סימן שכזה.

11 אך על פי פשוטו של מקרא משמע, שכל המעשים
12 הללו הינם חלק ממעשה הכפרה].

13 מתעוררת איפוא שאלה על פי פשוטו של מקרא –
14 הרי הדבר אינו תואם את הוראות התורה, כיצד והיכן
15 נפעלת כפרה – שזה דוקא על-ידי הקרבת הקרבנות לה'
16 על-ידי כהן בבית המקדש!

17 [יתירה מזו: ישנו איסור וחיוב כרת על שחטי חוץ,
18 "ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'..."
19 (וחובה היא) אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם... לה' אל
20 פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו... לה'... וזרק... על מזבח
21 ה'³⁷].

22 לכן מפרש רש"י – "אמר הקדוש-ברוך-הוא תבא עגלה
23 בת שנתה כו' ותערף כו'": כאן ישנה אמירה נוספת

(33) פרש"י שם, ז.

(34) ע"ד ההלכה – ראה פרש"י בגמ' (חולין קלג, רע"א) דמשמע
דהעריפה צריכה להיות בכהן (כ"כ בצפ"ע לרמב"ם הל' שחיטה פ"א
ה"ג. וראה צ"פ עה"ת פרשתנו כא, ג). וראה רש"י סוטה מה, ב ד"ה
ועורפין. שו"ת בית יצחק או"ח ס"ה בשולי המכתב. אבל ראה שו"ת
מחזה אברהם (או"ח סקמ"ה) דכוננת רש"י רק – דהכהנים אומרים כפר
כהפסוק שחובא בפרש"י. וכן יש לתרץ בכ"מ שנאמר הלשון עריפת
העגלה בכהן. ושקו"ט בזה בכ"מ. ואכ"מ.

(35) אלא שע"ד ההלכה (תוד"ה עגלה חולין פב, א. ד"ה דחייטו יומא
סד, א) עריפתה זו היא שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו (ועריפה
מטהרת מידי נבילה – זבחים ע, ב), כמו בשעיר המשתלח דחייטו לצוק
זו היא שחיטתו (יומא שם)*. ועי' זבחים שם ד"כפרה כתיב בה
כקדשים". אבל ברמב"ם (הל' שחיטה פ"ב ה"ו) דרק בשחט העגלה
חייב משום אותו ואת בנו, אף שפסק (הל' אבות הטומאה פ"ג ה"ג)
ד"עגלה ערופה שנערפה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים".
ואכ"מ.

(36) חזקוני (ור"ב"א) כאן.

(37) אחרי יו, ד"ו.

(37*) ולהעיר מפרש"י לך טו, ט: "רמז לג' פרים פר יום הכפורים ופר
העלם דבר של צבור ועגלה ערופה", ולכאורה בא בהמשך לסיום פרש"י
לפניו (שם, ז) "בזכות הקרבנות" (וראה פרש"י מגלה לא, רע"ב ד"ה קתה
ל"י). אבל בב"ר (פמ"ד, יד) באינו זכות א"ל בכפרות שאני נותן לפניך.
ויאמר גר' קחה לי עגלה משולשת הראה לו ג' מיני פרים כו' ועגלה ערופה.
(38) יג, יג.

(39) ולהעיר שמפרשו עוה"פ בפ' תשא לד, כ. ובשינויים קלים.
ואכ"מ.

(40) ואף שי"ל בפשטות שבמכילתא עה"פ וכן בגמ' בכורות (י, ב)
לא נאמר כן, משא"כ בפרשתנו שכן נאמר בסוטה, הרי רש"י מפרש
פשטי"מ כנ"ל. ובפרט שלשון רש"י שם אינו כהלשון במכילתא, וגם
בכורות הלשון הוא "יופסד" (וכ"ה בפרש"י תשא שם) ולא "פסיד".
(41) ראה מאירי למשנה סוטה מה, ב: וחותכין בו בכח מאחורי. טור
י"ד סי' שבא סי' ורמ"א שם לענין פטר חמור: מכהו בקופיץ בערפו עד
שימות. ולהעיר מצרור המור פרשתנו כא, א כי זה רמז על האכזריות כו'.
וראה הערה הבאה.

(*) אבל בספר דיער לר"ת (חלק הענינים שונים סי' תרלב) מחלק בין שנער המשתלח לעגלה ערופה. דבעגלה אינו חייב משום אותו ואת בנו. ושם "דדחייטו לצוק
דשעיר הוי כשחייטת עולת קדשים".

22 המילה עריפה): "קוצץ ערפה בקופיץ"⁴⁸ (ומשנה בכך
23 מלשון המשנה "עורפין אותה בקופיץ מאחוריה") – כדי
24 להדגיש שכאן אין פעולה הדומה למעשה הקרבנות, משום
25 שפעולה כזו, לקצוץ עורף של בהמה (שעצם הצוואר שלה
26 חזקה, ועוד) וב"קופיץ"⁴⁹ – שהיא "כמין סכין גדולה"⁵⁰
27 – הוא היפוכה של שחיטה.

28 אלא שפירוש זה מחזק את השאלה: כיצד דבר שכזה
29 מכפר – כאשר אין זה בדומה, ועוד הפוך לחלוטין,
30 מהקרבנות הקרבנות?

31 ולכן רש"י ממשיך ומדגיש "אמר הקב"ה תבוא
32 עגלה..." , כאן נאמר אופן חדש של כפרה: "תבוא עגלה
33 בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה
34 פירות", כל הענינים כאן הם לחלוטין באופן של שלילה –
35 (א) עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות. (ב) תערף, (ג) במקום
36 שאינו עושה פירות, משום שהיא באה "לכפר על הריגתו
37 של זה שלא הניחוחו לעשות פירות".

ה.

הפירושים השונים בטעם "עגלה ערופה"

38 מהענינים מופלאים שבפירוש רש"י: על פי המבואר
39 לעיל יש לומר, כי רש"י והרמב"ם הולכים לשיטתם
40 בפירוש של "נחל איתן".

1 לעומת זאת בשחיטה מן הצוואר – אין שוכרים את עצם
2 הצוואר...⁴², כפי שרואה בן חמש למקרא.

3 מסביר לכן רש"י לגבי פטר חמור⁴²: ציווי התורה
4 "אם לא תפדה וערפתו", אין משמעו שמציבים לאדם
5 ברירה בין שתי מצוות שוות: "תפדה בשה" או
6 "וערפתו"⁴³; הפעולה של "עורפו בקופיץ מאחוריו
7 והורגו", היא עונש: היות "הוא הפסיד ממונו של כהן
8 לפיכך יפסיד ממונו" – וכדי להדגיש שזהו עניין של
9 הפסד, מבצעים זאת באופן של "וערפתו", שזוהי אכזריות
10 (והפסד בחיי החמור, ובמילא מעין זה גם בבעל החמור
11 – כפי שרואים בפועל, שהאדם מושפע⁴⁴ מצער בעלי
12 החיים שלו).

13 אך שם אין הוא כותב "אמר הקדוש־ברוך־הוא", כי
14 פטר חמור אינו שונה ביחס למצוות דוגמתו – שהרי אינו
15 קרבן כפרה, תודה, טהרה וכו'.

16 אמנם בפרשתנו מדובר בענין של כפרה. ואם כי, מחד,
17 המקום בו הדבר נעשה "נחל איתן קשה שלא נעבד"⁴⁵ הוא
18 פרט שאינו קיים בכפרה שעל־ידי הקרבנות בבית המקדש,
19 אך מאידך, לפרט של וערפתו – יש דמיון לחטאת העוף
20 "ומלק את ראשו ממול ערפו"⁴⁶.

21 לכן אומר רש"י ומפרט (למרות שפירש מכבר⁴⁷ את

(42) וראה כתובות (לז, ב) סנהדרין (נב, ב) הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה. אבל בשפ"ד מן הצוואר ולא כבעגלה ערופה בקופיץ ומול העורף כי צ"ל ברור לו מיתה יפה. וראה יד רמ"ה סנהדרין שם ד"ה מתני מצות הנהרגים. ושם: לפי שפי הקופיץ עב ואינו חד כסייף וכשהוא חותך אינו חותך בלבד אלא משבר את הבשר הסמוך למקום חתך מכאן ומכאן ואין לך מיתה מנוולת מזו אבל סייף אינו כן לפי שפיו דק וחד יתר מדאי כו'. וראה שטמ"ק כתובות שם ד"ה ברור ואחד הפירושים שם: לפי שמצד הסימנין הוא ממחה למות. – אבל בן חמש למקרא לא למד עדיין כ"ז (וכן ההובא בהערה 50 ועוד) – ולכן הובא בפנים רק מה שחזק וראה בעיניו.

* (42) ראה בכ"ז לקו"ש בא תנש"א.

(43) כדריעה הא' במכילתא בא שם. וידועה פלוגת הרמב"ם והראב"ד בזה (הל' בכורים רפ"ב).

(44) ראה ח"ש (כד, לב): ויפתח הגמלים גוי' (ואחר כך) ומים לרחוץ רגליו גו'.

(45) פרשתנו שם, ד ובפרש"י שם.

(46) ויקרא ה, ח ובפרש"י שם. ובסוטה (מו, ריש ע"ב) למדין עריפה דעגלה מחטאת העוף.

(47) בפ' בא ותשא, אף שאינה קושיא, וכמדובר כמ"פ שדרכו של רש"י לפרש עוה"פ בקיצור מה שפ"י בספר לפניו (ובנדוד"ד ה"ז ג' ספרים

לפניו), ובפרט שתיבת "וערפו" אינה תיבה רגילה בחומש. (48) קוצץ דוקא ולא סתם חותך (בניחותא). – ועפ"ז בטלה התמי' שלא פרש"י מהו קופיץ, אף שמפרשו ובכ"מ בש"ס – כי פירושו דבר הקוצץ. ולהעיר מפרש"י ד"ה נחש הנחושת (חוקת כא, ט).

"וא"ת אין קוצץ בלא ביי"ת צד"י י"ל כו" – מפרש"י בארוכה (ויחי מט, יט).

ולהוסיף אשר "קופיץ" קופץ ו(לכן) קוצץ, משא"כ סכין שחותך בהולכה (הליכה) והובאה, כי ענינה אך ורק "שמכשרת בשר לאכילה" (פרש"י וירא כב, ו).

(49) דרק מיעוטן משתמשין לשחיטה (רש"י פסחים ע, א ד"ה קופיץ. וראה תוד"ה השוחט בבורות כד ב).

(50) ל' רש"י במשנה סוטה מה, ב. ובפסחים שם. ביצה כח, רע"א. בכורות י, ב ד"ה בקופיץ. ועד"ז במאירי סוטה שם. ובפיה"מ סוטה שם "הוא סכין הגדול והרחב".* ובפרש"י ביצה לא, סע"א "סתם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו". ביד רמה סנהדרין שם: סכין גדול רחבו כארכו ויש בו כובד. ובפרש"י פסחים (מאירי) ויד רמה שם דהוא לחיתוך בשר ולשבירת עצמות. וביד רמה שם "ופעמים שמבקעין בו עצים כדתנן כו" – ביצה לא, סע"א. וראה גמ' שם ע"ב. פרש"י ביצה הנ"ל ופיה"מ להרמב"ם במשנה שם.

* וליתא בפיה"מ תרגום קאפח.

22 הרמב"ם (בסוף הלכות מעילה), אשר כל השלושה – עגלה
 23 ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח – נמנים שם ביחד⁵⁸
 24 בתור חוקים.
 25 אמנם, לפי הדרשה שרש"י מביא, "אמר הקדוש-ברוך-
 26 הוא תבוא עגלה... שלא עשתה פירות ותערף... לכפר..."
 27 נמצא לכאורה שמצוה זו אינה נכללת בסוג ה"חוקים".

1.

שלושה אופנים בגדר הכפרה של עגלה ערופה

28 ויש לומר, כי שלושה הסברים אלו – הם שלושה
 29 אופנים בהם ניתן לפרש את גדר הכפרה של עגלה
 30 ערופה⁵⁹: מצד הפועל, מצד הפעולה בכללותה, מצד
 31 הנפעל (ומקומו):
 32 א) לפי הרמב"ם במורה נבוכים הכפרה היא מצד
 33 הפועל: בשעה שזקני העיר הקרובים אל החלל עושים את
 34 כל הפעולות כדי לגלות את הרוצח, הרי זה גופא מכפר
 35 עליהם, ומסיר מעליהם⁶⁰ את העון⁶¹.
 36 [זאת ועוד: הכפרה אינה מתבטאת רק בזה שהם
 37 עושים פעולות שונות שיתגלה הרוצח, אלא משום שבכך
 38 הם מפרסמים בפירסום גדול כי "חפץ הזקנים ואנשי
 39 הדעת" למצוא את הרוצח "לנקום ממנו נקמת הנרצח"⁶²
 40 – וזה גופא מונע ומשרש אפשרות של רציחה בעתיד,
 41 ובמילא זה עצמו מכפר].

משמע שהכפרה בעיקר על יושבי העיר ולא על הרוצח. וראה פרש"י שם,
 ח: הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון. וראה ראב"ע שם, ז
 הובא ברמב"ן. וראה הלשון בבחי' ואברבנאל שם. וראה ערכין טז, א
 ובפרש"י שם ד"ה קשיא. ובכ"מ. וראה מאמרי אדה"ז (פרשיות ח"ב ע'
 תתכח). שהמ"צ להצ"צ (מצות עגלה ערופה): העגלה שאינה באה לכפר
 על החוטא כי אינו מתכפר בזה כלל כו' רק שהיא באה להסיר הקטרוגים
 מכל ישראל שהרי כל ישראל עריבים זה לזה וע"י העגלה נפטרים מן
 החטא המוטל על כללות ישראל מחמת הערבות. ולהעיר ממשנה סוטה
 מז, סע"א "כיפרה ספיקה והלכה לה" ובפרש"י שם. ובגמ' שם מז, ב
 ועד"ז בכתובות לו, ב מנין כו' שאין פוטרת אותו כו' (וראה פרש"י
 כתובות שם ד"ה שאין). רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ח. וראה פרש"י ויקרא
 ה, יח. פענח רזא ס"פ ויקרא. ואכ"מ.

60 ראה משכיל לדוד לפרש"י פרשתנו כא, ח.

61 לכאורה זוהי הכוונה במו"נ אף שלא פי' דזה ענין הנפורה. אבל
 פשיטא דאין כוונתו להוציא הכתוב ממשוטו, דעגלה ערופה באה לכפר.
 אבל להעיר מבחי' כאן: כפר לעמך ישראל כפר לשון גילוי הוא שיגלה
 להם הרוצח דאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היתה העגלה הולכת
 עד בית הרוצח והורגים אותו שם. זהו ונכפר להם הדם כלומר מתגלה
 להם הרוצח. ואם לא היו זכאין וכו' עורפין אותה שם והכחנים אומרים
 כפר לשון כפרה כו'.

62 חינוך שם ומסיים ע"ז "וכן מצאתי להרמב"ם ז"ל.

1 רש"י מפרש (כדלעיל) "נחל איתן – קשה שלא נעבד",
 2 אך הרמב"ם⁵¹ מפרש "נחל ששוטף בחזקה", והנאמר
 3 "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" הוא איסור על להבא⁵².
 4 ויש לומר, כי המחלוקת היא לא רק בפירוש הכתוב,
 5 אלא קשורה עם מחלוקת בעצם גדר הכפרה של "עגלה
 6 ערופה":

7 הרמב"ם מסביר במורה נבוכים⁵³ את הטעם על הבאת
 8 עגלה ערופה ופרטי ענייניה, שהינם תחבולות המאפשרות
 9 את גילוי הרוצח, ובלשוננו⁵⁴:

10 "ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים
 11 והעומדים ולקחת העגלה שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי
 12 בפרסום הענין יודע ההורג". ומסיים: "וחזק זה הענין
 13 בהיות המקום אשר תערף בו העגלה שלא יעבד בו ולא
 14 יזרע לעולם שבעל הארץ יעשה כל תחבולה ויחקור עד
 15 שיוודע ההורג כדי שלא תערף העגלה ולא תאסר ארצו
 16 עליו לעולם"⁵⁵.

17 הרמב"ן⁵⁶ אומר (בנוגע לפרט של "נחל איתן") ש"לפי
 18 דעתי יש בו טעם כענין הקרבנות הנעשים בחוץ⁵⁷ שעיר
 19 המשתלח ופרה אדומה, ולפיכך מנו חכמים עגלה ערופה
 20 מכלל החוקים".

21 וכדברים אלה מצינו גם בספר 'היד החזקה' של

51 הל' רוצח פ"ט ה"ב.

52 הל' רוצח פ"י ה"ט. וכ"ה בחזקוני עה"פ. וראה בארוכה תוי"ט
 לסוטה שם. ובמפרשי המשניות והש"ס סוטה שם. וש"נ. וראה מיני
 תרגומא* פרשתנו כאן. מלאכת הקודש. ועוד.

53 ח"ג פ"מ – הובא גם ברמב"ן ובבחי' כאן (פסוק א). וראה גם
 חינוך מצוה תקל. ובארוכה אברבנאל כאן. וראה כס"מ לרמב"ם שם ה"ו
 דהביא טעם הל' להלכה, ע"ש.

54 מו"נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח – בשינויים קצת).

55 כ"ה במו"נ שם לפנינו (ובתרגום קאפח – בשינויים קצת). אבל
 ברמב"ן (ובחי') הובא באו"א ולכן הקשה עליו. וכבר תירץ בספר הזכרון
 להריטב"א שנוסחא משובשת נודמנה לו לרבינו ז"ל (הרמב"ן) – אולי
 מהעתקת אל-חריזי – ולשון המורה בערבי הוא ככפנים כמו שהעתיק ר'
 שמואל תבון. ועי' המשך דבריו מה שמקשה כו' ומפרש בדעת הרמב"ם.
 וראה גם ריטב"א למכות כב. ב ד"ה ופרבי'. חינוך מצוה תקלא. ובהננסמך
 לעיל הערה 52

56 עה"ת כאן.

57 ובחזקוני כאן: אשר לא יעבד ולא יזרע דוגמא אל ארץ גזרה כי
 לשניהם פירוש אחד.

58 במפורש – אף שמסיים (כדלקמן בפנים) שכל הקרבנות כולן
 ככלל החוקים הן.

59 פשטות הכתובים בפרשתנו (כא, ז ואילך) ובמפרשי התורה

* ראה ע"ז שם הספר בלק"ו (המתורגם) ח"י"ז ע' 402 בשוה"ג להנדה 14.

22 קדשים⁶⁹, גם לא הנעשים בחוץ, שעיר המשתלח ופרה
23 אדומה⁷⁰.

ז.

הפירושים השונים ב"נחל איתן" - מקבילים לאופן הכפרה

24 על פי זה יומתק יותר ההבדל בפירוש של "נחל
25 איתן": לטעם הרמב"ם במורה נבוכים מובן מדוע הינו
26 מפרש שזה מוסב על הנחל "אל נחל איתן - ששוטף
27 בחזקה", ולא על הקרקע "קרקע קשה שלא נעבד" (ורק
28 שמכאן ולהבא יש לאו שלא יעבד בו):

29 מכיוון שלטעמו, המטרה היא לפעול על בעל השדה
30 ש"יעשה כל תחבולה ויחקור עד שידוע ההורג" - הרי אין
31 לומר שהכוונה לקרקע "איתן", כי אדרבה, ככל שזהו שדה
32 טוב הראוי ביותר⁷¹ לזריעה, יפגע הדבר יותר בבעל השדה
33 והוא ישתדל יותר למצוא את הרוצח, כדי "שלא תאסר
34 ארצו לעולם"⁷¹; ולכן לומד הרמב"ם ש"נחל איתן" אין
35 הכוונה לקרקע, אלא נחל של מים⁷² "ששוטף בחזקה".

36 ובדומה לכך לפי טעם הרמב"ם בספרו היד החזקה: 36
37 מכיון שזוהי כפרה בגדר וסוג הקרבנות, מסתבר, שהמקום
38 של העריפה לא צריך להיות בדוקא קרקע קשה שלא
39 נעבד, אלא להיפך - מקום מובחר ומשובח ככל היותר⁷³.

כאן ענין חדש בגדר הכפרה. ואכ"מ.

70 ע"פ הנ"ל אולי יש לבאר גם פלוגתת הרמב"ם ורש"י (בפי' עה"ת): להרמב"ם (הל' רוצח רפ"ט) אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מוצה למדוד, ולרש"י שפי' (כא, ב) "לכל צד לידע איוו קרובה" מפרש הרמ"ם שבמקום שאין ספק א"צ שם מדידה (וראה גו"א שם. פנים יפות שם):

לטעם הרמב"ם שבמו"נ שפוט כי ה"ז חלק מהפרסום שיגלו הרוצח, ועד"ז להרמב"ם (בספר היד) והרמב"ן כיון שהכפרה היא מצד עצם המעשה י"ל דגם המדידה היא חלק מהכשר מעשה הכפרה (וע"ד כמה פרטים בקרבנות) (אבל ראה צפע"נ הל' שחיטה שם דרך משעת שחיטה ועריפה יש עליו גדר מכשיר ומכפר). או בפשטות כיון שהיו מכלל החוקים מובן שאין הטעם משנה ומצוה למדוד (וראה צ"פ השלמה יא, א. מהדו"ת מא, ב). משא"כ לדעת רש"י שענינו - ענין של טעם - מובן שהוא רק בשביל לידע, ואם יודעים א"צ למדוד [אבל ראה מל"מ לרמב"ם שם שמפרש בהרא"ם שא"צ למדוד לשאר עירות, אבל מן הקרובה צריך למדוד. וראה ח"י הת"ס לבי"ב כג, ב ד"ה נחזור]. ואכ"מ. 71 וראה גם רד"ק בספר השרשים שלו ע' אית (הובא בבחי' כאן) שפירש "מקום דשן ושמן .. כי לפיכך יהיו נזהרים ונשמרים כו' שלא ימצא שם חלל". עיי"ש.

*71 (71) כקושית הריטב"א בס' הזכרון שם (לגירסתו במו"נ. וע"ד קושית הרמב"ן שם לפי גירסתו במו"נ - ראה לעיל הערה 55)
72 ופרט זה אינו שייך לטעמו במו"נ שם. וראה עד"ז בס' הזכרון שם.

73 אבל מהמשך דברי הרמב"ן שם מובן, שלפי טעמו - שהוא "כענין הקרבנות הנעשים בחוץ" - אין סברא "שיעשה בשדה טוב ראוי

1 (ב) לפי הרמב"ן (ויש לומר שזוהי גם דעת הרמב"ם
2 בספר "היד" שם), הכפרה היא מצד הפעולה, ובדומה
3 לענין הקרבנות (שגם עליהם אומר הרמב"ם שם "וכל
4 הקרבנות כולן מכלל החוקים הן"), שפעולת וכפרת
5 הקרבנות היא מצד מעשה ההקרה, ובדומה לכך בעגלה
6 ערופה, ש"כפרה נאמר בה כקדשים"⁶³. כלומר: בדיוק
7 כשם שבכל הקרבנות זו גזירת המלך, שכל קרבן מכפר
8 על עבירה או עבירות מסוימות, כך גם יש פעולות
9 מסוימות של קרבנות שבחוץ - שעיר המשתלח, פרה
10 אדומה ועגלה ערופה⁶⁴, שגזירת המלך⁶⁵ היא שגם מעשה
11 זה יכפר⁶⁶.

12 (ג) לדעת רש"י האומר "תבוא עגלה בת שנתה..."
13 מיתוסף אופן שלישי - שהכפרה היא לא מצד הפועל או
14 הפעולה בכלל⁶⁷ - בדוגמת הקרבנות, אלא מצד הנפעל
15 (הנרצח, ועגלה הנערפת) - "תבא עגלה בת שנתה שלא
16 עשתה פירות ותעורף במקום שאינו עושה פירות", משום
17 שהכפרה היא לא רק על מעשה הרציחה של הרוצח, אלא
18 במיוחד על ה"תוכן" המיוחד שבנרצח (ונפעל) "לכפר על
19 הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות"⁶⁸.

20 ולכן נאמר כאן "אמר הקדוש-ברוך-הוא" - בכך נאמר
21 אופן חדש של כפרה שאינו דומה לשאר אופני הכפרה של

63 זבחים ע, ב. וש"נ. רמב"ם הל' רוצח פ"י ה"ב. שם ה"ה. הל' אבות הטומאה פ"ג הי"ג. ועוד. ועיין גם מיני תרגומא שם ובפסוק ה. ובכ"מ.

64 וראה תוד"ה ותהא (חולין כג, ב): נקט פרה ועגלה ששניהם ענין אחד שניהם קדשים הנעשים בחוץ ודמו אהדרי כו'. ולהעיר מצפע"נ להל' שחיטה שם.

65 ראה מדרש לקח טוב פרשתנו עה"פ. שלאחרי שמפרט טעמים פרטיים בעגלה ערופה שמביאים להתגלות הרוצח, מסיים "ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל".

66 במאמרי אדה"ז ובסהמ"צ שם: ולכן שניהם שעיר המשתלח ועגלה ערופה לא היו קריבים ע"ג המזבח כי אינן שייכים שם כלל מאחר שאינם באים לכפרה. אבל בסהמ"צ שם בסיום המאמר: ונכפר להם לישראל. וראה הלשון בהגהה בסהמ"צ שם.

67 אבל להעיר מחדא"ג מהרש"א סוטה שם שמצד הרף להטעם בגמ' אמר הקב"ה תבוא עגלה כו' מש"כ הרמב"ם במו"נ.

68 וי"ל שזוהו הנפק"מ גם להטעמים דלעיל על מה בא לכפר: לטעם הרמב"ם במו"נ שהעיקר הוא גילוי הרוצח, בא לכפר בעיקר ע"ז שיש רוצח השייך לעיר זו כו' - הפועל (וראה אברבנאל שם. ועוד); לאופן הב' ה"ז בא לכפר על פגולת ומעשה ההריגה; ולטעם דהגמ' ורש"י - על זה שלא הניחוהו לעשות פירות - הנפעל.

69 וכן יש לפרש הלשון במדרש לקח טוב שם "ועוד כי גזירת מלך היתה לכפר על ישראל", שהכוונה בזה (לא שזוהו חק, וכדעת הרמב"ם בספר היד דהוי מכלל החוקים, והיפך מש"כ לפנ"ו "מפני מה אמרה תורה לערוף עגלה במקום כו'", שמסביר טעם ואופן איך שמביא לגלות הרוצח, שהרי לפי"ו אי"ז גזירת המלך במיוחד בעגלה, כי אם) - שנאמר

25 שלא הניחווה לעשות פירות, כלומר שהיה חסר אצלו
26 ה"מגני ומצלי"77, ההגנה וההצלה של תורה ומצוות77.
27 ואם כן, מכיוון שבנוגע לניזק כבר נגזר עליו מן השמים78
28 – ניתן לחשוב, שאין לרואה שום שייכות למאורע שכזה
29 ואין עליו חובה להתעסק עמו.

30 ובדומה לכך ברוחניות: בשעה שפוגשים יהודי במעמד
31 ומצב ירוד – "נופל (והיכן –) בשדה", דבר המצביע על
32 שייכותו ל"עשו .. איש שדה"79, היפך העיר שהיא מקום
33 ישוב אדם – "ושכנתי" של אדם העליון שעל הכסא80,
34 מקום וסביבה של תורה ומצוות –

35 עלולים אם כן לעשות חשבון: וכי אשמתו של מי היא
36 העובדה שיהודי נמצא בכזה מצב? – הרי היה עליו
37 להמציא לא בשדה, אלא במקום מושב ועיר, בסביבה של
38 תורה ויראת שמים כו'. ובמילא, היהודים הנמצאים בעיר,
39 בסביבה של יהודים שומרי תורה ומצוות, של זקנים
40 ובית-דין, אינם צריכים להתעסק איתו.

41 על כך באה ההוראה מפרשת עגלה ערופה: הדבר
42 שייך לא רק לתושבי העיקר הקרובה אל החלל, אלא גם
43 לזקני העיר ההיא – לבית הדין של העיר81, עד שזה נוגע
44 גם לבית הדין הגדול, "ויצאו זקניך, מיוחדים שבזקניך,
45 אלו סנהדרי גדולה"82.

46 וזקני בית הדין של העיר צריכים לוודא ועד כדי
47 הכרזה ש"ידינו לא שפכו את הדם הזה"83, וכפירוש
48 רש"י84: "לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה" –
49 שנתנו לאותו יהודי "צידה לדרך", את ה"מזון" של

1 אך לפי רש"י, מכיוון שכאן נשתנה ונתחדש "אמר
2 הקדוש-ברוך-הוא" – שהתחדש סוג חדש של כפרה,
3 כדלעיל – מסתבר שכשם שהעגלה "לא עשתה פירות",
4 והפעולה היא "ערופה" (עניני שלילה), צריך להיות גם
5 המקום שלילי, כזה "שאינו עושה פירות", "איתן, קשה
6 שלא נעבד": לא רק שמכאן ולהבא יהיה זה מקום שאינו
7 עושה פירות, אלא בעיקר – בהווה, בשעת העריפה, הוא
8 חייב להיות "איתן, קשה שלא נעבד" – "אינו עושה
9 פירות".

ח.

החובה לעסוק גם עם ה"נופל בשדה" מבחינה רוחנית
10 התורה היא נצחית. ומובן איפוא, שההוראה מפרשת
11 עגלה ערופה קיימת בכל הזמנים ובכל המקומות ולכל עם
12 ישראל [ובמיוחד בזמן הגלות, לה יש קשר מיוחד עם
13 שפיכת דמים, משום שברוחניות, על-ידי כל חטא, במעשה
14 דבור או מחשבה, גורמים ענין של "שפיכת דם וחיות
15 האדם דקדושה באדם דקליפה"73] – וזוהי הוראה
16 נפלאה:

17 כאשר מדובר אודות "מצא חלל באדמה... נופל
18 בשדה"74, הרי במקרה כזה אפשר לטעון: אין ספק
19 שה"מכה איש" הוא רוצח ומגיע לו עונש גדול. אך מאחר
20 ו"לא נודע מי הכהו" – הרי, מכיוון ש"אין מיתה בלא
21 חטא"74, ברור איפוא שהדבר בא מאת ה', ובדומה
22 למאמר רבותינו ז"ל75 אודות חטא בשוגג, על הפסוק76
23 "והאלקים אנה לידו"; ובפרט לפי הפירוש בגמרא וברש"י
24 כדלעיל, שהעגלה ערופה באה בעיקר "על הריגתו של זה

פירש (אף שנוגע להלכה) כי מפרש פש"מ, ואינו ספר הלכות [ואולי י"ל שמוכן הוא ע"פ פרש"י ר"פ נח "שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" אף שהמדובר שם בצדיקים הרי"ז בנוגע לפרט דעיקר תולדותיהם .. מע"ט, אבל בשאר כל אדם גם מצות (שמחויב בהם) הם בכלל תולדותיו – פירות שלו (כדמוכח גם מזה שרש"י משנה מב"ר שם (פ"ל, 1): מה הן פירותיו של צדיק מצות ומע"ט*) – ראה בהנ"ל לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 36 הערה 2].

78 אגה"ק סי' כה. וראה בארוכה אלשיך פרשתנו.
79 תולדות כה, כו. וראה בארוכה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך).
80 ראה לקו"ת ראה (אלול) לב, ב.
81 ראה מדרשי התורה להקדוש אשתרוק פרשתנו כא, ו. וראה מו"נ שם. ראב"ע כאן (פסוק ז). ועוד.
82 פרשתנו כא, ב ובפרש"י (מסוטה מד, ב).
83 פרשתנו כא, ז.
84 וראה סוטה מה, סע"ב במשנה (ועה"ג שם). ספרי עה"פ.

לזריעה" (ל' הרמב"ן בקושייתו על המו"ג). ולכאורה הדיוק ברמב"ן הוא "קרבת הנעשים בחוץ שיעיר המשתלח" – ראה חזקוני (שהובא לעיל הערה 57) "אשר לא יעבד ולא ירע דוגמא אל ארץ גזרה".

משא"כ להרמב"ם בס' היד שכותב רק שעגלה ערופה מן החוקים בכלל (ולא הזכיר דוקא קרבת הנעשים בחוץ) משמע, שהוא כמו גדר החוק דכל הקרבת, שהוא מצד עצם פעולה וכפרה דהקרבת. ובמילא מסתבר שמקומו צ"ל מקום נבחר, ככפנים.

*73 לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ.
74 פרשתנו כא, א.
*74 שבת נה, סע"א. זח"א נז, ב.
75 מכות י, ב. פרש"י עה"פ (משפטים כא, יג).
76 משפטים שם.
77 ראה סוטה כא, א.
*77 ראה שם מו, סע"א: מאי פירות אלימא פרי' ורבי' אלא מעתה אוקן ואסריס ה"נ דלא ערפינן אלא מצות. ורש"י כאן סתם "פירות" ולא

(* אבל בתנחומא. נח ב וכן תולדותיו של אדם אלו מעשיו הטובים.

20 בשדה, במקום ללא תורה ומצוות, שזהו חיוב ואחריות
21 המונחת על כתפי בית דין של ישראל.
22 זוהי ההוראה לכל יהודי בימינו אלו, ובפרט בזמן של
23 חודש אלול, שצריך לצאת למקום מושבי בני ישראל⁹¹,
24 וגם למקום שאינו סביבה של תורה ומצוות ("שדה")
25 ולעזור לכל יהודי ולעזור אותו. והרי בזמן של אלול נמצא
26 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא "בשדה", ומקבל כל
27 אחד באיזה מעמד ומצב שיהיה "בסבר פנים יפות ומראה
28 פנים שוחקות לכולם"⁹², וזה גופא עוזר ליהודים לצאת
29 מהמעמד ומצב של "שדה" בו הם נמצאים.
30 ואזי "בלכתו (המלך) העירה הרי הם הולכים אחריו",
31 בזמן של הימים הנוראים⁹³, כאשר ממלאים את בקשת
32 הקדוש-ברוך-הוא "שתמליכוני עליכם"⁹⁴, עד ל"כפר על
33 עמך ישראל"⁹⁵ ביום הכיפורים, שאז נעשית הכפרה
34 וסליחה ומחילה לכל יהודי ולכלל ישראל, ובאופן של -
35 סלחתי כדברך,
36 וכל אחד ואחת נכתב ונחתם לאלתר בספרן של
37 צדיקים⁹⁶ גמורים.
(מישחות ש"פ: שופטים תצא ותבוא - תשמ"א)

1 התורה, כנאמר⁸⁵ "ותורתך בתוך מעי", וכמו כן -
2 "לבושים" שהם המצוות⁸⁶, המגנינים מ"קרירות" ומקשת
3 וחרב, "לחם ולבוש" שילוו אותו בשדה עשו - חושך
4 הגלות, במעמד ומצב של "שדה" אליו הוא הלך.
5 ויתירה מזו אומרים כאן, כי הדבר קשור גם לסנהדרי
6 גדולה שבלשכת הגזית. שלכאורה: מה להם ול"חלל"
7 שנמצא - לא בסמיכות לירושלים⁸⁷, אלא בסמיכות לעיר
8 אחרת ורחוקה אי-שם בארץ ישראל⁸⁸? - אך הרי נאמר
9 ב"תנא דבי אליהו רבא"⁸⁹: "היה להם לסנהדרי גדולה
10 שהניח משה ויהושע... להניח חבלים של ברזל במתניהם
11 ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובתיהן ויחזרו בכל עיירות
12 ישראל, יום אחד ללכיש... וכן בכל מקומות ישראל וילמדו
13 את ישראל... כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקדוש-ברוך-
14 הוא בעולמות...".
15 ולהעיר, שה"תנא דבי אליהו רבה" נאמר בנוגע
16 ל"שבעים אלף"⁹⁰ שנהרגו בגבעת בנימין, ש"לא הרג
17 אותם אלא הסנהדרי גדולה...", ובכל זאת אילו היו יוצאים
18 בעיירי ישראל... לא היה משתלשל מעשה פילגש בגבעה;
19 על אחת כמה וכמה כאשר מדובר על יהודים הנמצאים

שיש בידו למחות ולא מיחה הרי "הכל נעשה על ידו" ומפרש בהדגומא
"שנהרגו בגבעת בנימין" ותו לו!
ועפנה"ל מוכן בפשטות כי זוה נכללו גם נשים וטף דבנימין והרוגי
דיבש גלעד - אלא שלתדא"ר הרוגי דיבש גלעד - אין שייך לעניננו
בכלל, כי זה ה' מפני "השבועה הגדולה" (שופטים כא, ה). וענין "פלגש
בגבעה" ה' רק סיבה דסיבה וכו'.
91 ראה לקו"ש ח"ט ע' 298 ואילך. וש"נ.
92 לקו"ת שם לב, ריש ע"ב.
93 ראה לקו"ת שם כה, ג.
94 ר"ה טז, סע"א.
95 פרשתנו כא, ח.
96 ר"ה שם, סע"ב.

(85) תהלים מ, ט.
(86) ראה תדבא"ר פכ"ז.
(87) דהרי אין מודדים לירושלים שירושלים אין מביאה עגלה ערופה
(רמב"ם הל' רוצח פ"ט ה"ד. וש"נ).
(88) ראה רמב"ם שם רפ"י.
(89) פ"א.
(90) כ"ה בתדבא"ר שם, וביל"ש שופטים רמז סח: ע"ב אלף.
ובמפרשים (ויקוקן דנורא. ישועות יעקב) שבשניהם הוא ט"ס כי לא
מצינו בקרא שנהרגו כ"א ס"ה אלף ומאה ושלשים.
ולחומר הקושיא - י"ל דקים להו דנשים וטף דבנימין שנהרגו -
השלימו לשבעים אלף (שבתדא"ר) והרוגי יבש גלעד - לע"ב אלף
(שביל"ש), ועפ"ז גם לא הוי פלוגתא במציאות.
ועפ"ז גם מבואר צע"ג במרו"ל ה"ל (תדא"ר ויל"ש) שמדגיש שזה

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' א

1 החזרת, וכי אָמַר לִיהָ נֶאֱמַסוּ - אם היה טוען הנפקד נאנסו, מִי
2 מְצִי אָמַר לִיהָ - האם יכול המפקיד לטעון כנגדו שְׂמָרְךָ בְּיַד מֵאִי
3 בְּעֵי, הָרִי ודאי אף אתה מודה באופן זה שאין זה טענה, שהרי אין
4 השטר סותר את טענת 'נאנסו', ונאמן הנפקד בטענתו, אם כן אף
5 כשטוען הנפקד החזרתי יש לו להיות נאמן במיגו, ואין זה כמיגו
6 כנגד עדים, משום שאפשר שלא הקפיד הנפקד לקחת את השטר
7 בשעה שהחזיר את הפקדון, שהרי אף אם יתבענו הנפקד עם
8 השטר הרי יוכל לפטור עצמו בטענת נאנסו. אָמַר לִיהָ רב עמרם,
9

1 ויתבענו), ואף משום 'מיגו' אין להאמינו, שהרי זה כמיגו נגד עדים
2 החתומים בשטר שמכחישים אותו. אָמַר לִיהָ - השיב לו רב
3 חסדא, מְהֵימֵן - הרי הוא נאמן, שהרי סברת 'מיגו' מסייעתו. שאל
4 אותו רב עמרם, מדוע הוא נאמן בטענתו, וְלֵאמֹר לִיהָ - הרי יאמר
5 לו המפקד, אם אכן החזרת לי, שְׂמָרְךָ בְּיַד מֵאִי בְּעֵי - מדוע
6 השארת את שטר ההפקדה בידי, והרי זה כמיגו כנגד עדים
7 החתומים בשטר שמעידים שלא נפרע. אָמַר לִיהָ רב חסדא,
8 וְלֵאמֹר מֵימֵךְ - לשיטתך שאתה רוצה לומר שמחמת טענת המפקד
9 שהשטר שבידו מוכיח שלא החזירו לו אין הנפקד נאמן לומר